

M. 15706 : 1-3.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Gotland

Hoburgs tg
(Goth. s. sid.)

Vamlingbo sn.

uppt. år 1959

upptecknat av
docent N.-A. Brिंगeus, Lund
Lagesman: f. hemäg. Oskar Olsson,
Sigrifs gård
f. år 1887

Räfsmakeri m. m. s. 1-3.

(2 foton a sid. 3;
mug. II: 5:71:1-2.)

Gotlands län

Hobovings by (satt. s. hvd.)
Vamlingbo sn

M. 15706 : 1.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkv. forsk-
ning vid Lunds universitet

Upptecknat av docent Nils-Arvid Bringéus, Lund, den 21/7 1959

Sagesman: F. hemmansägaren Oskar Olsson, Sigreifs gård, f. 1887.

Sagesmannen uppsöktes i hemmet och påträffades ute i sin snickarbod, där han var ifärd med att lägga sista handen vid en stånka av enträ. - Han har sedan han omkring 1934 sålde sin gård - men kvarbott på övervåningen - sysslat med rivmakeri. Under de första åren efter gårdsförsäljningen även varit byggnadssnickare, då han var vid bättre vigör. Rivtillverkningen har mest skett om vintern. Den har ej överstigit 100 rivor om året. Under de senaste åren har det dock gått trögt att sälja och i vintras tillverkades blott ett dussin. Det lönade sig även sämre, då priset för en riva är 5 kr och man skall vara van för att göra 2 st om dagen.

O. har mest sålt rivor till affärer, i Hamblingbo, Klintehamn, Eksta, Visby, Vall (ett par år) Bursvik. På Sudret har folk kommit själv och beställt. Han har endast i obetydlig omafftning själv kört omkring och sålt rivor. Ett par år cyklade han dock omkring på gårdarna. Annars hade han någon som skjutsade med bil.

O. tillverkar rivorna nästan helt för hand och efter gammal modell. Förebilden var en gammal riva, tillverkad av rivmakaren Jakob Olsson i Bonsarve, Vamlingbo. Denne hade beröm för sina rivor. Han är död sedan 30-40 år. O. tog efter hans riva. Endast däri förändrades den att O. gör blott två bågar i stället för tre och på senare tid även något grövre än tidigare. I gammal tid var det många som gjorde rivor, men alla ej lika omtyckta. Speciellt noga var man med att få rätt lutning ~~xx~~ på tänderna. O. har blott haft 19 pinnar. Udda måste det vara då mittpinnen är fästpinne. Han har även alltid ~~f~~ haft bleck på rivorna. Inte alla de äldre rivmakarna hade detta. Men det blev starkare med blev.

Bland gamla rivmakare omtalar O. en som hette Romén ~~x~~ i Havdhem. Han började tillverka i medelåldern och lär enbart ha sysslat med rivmakeri. I ~~h~~ amre var en som hette Niklas Hanssom som gjorde rätt mycket rivor, Han brukade till sist

M. 15706:2.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet
10088 Y82IV JET 2MUI
12UM5 TEL 1587 88001

stält4åd i sina rivor. Det var därför att han hade svårt för att gå och ej kunde ge sig ut i markerna och leta efter ämnen till bågar. Han sålde till handlare han också. Det har hänt att det kommit någon ända ifrån Östergarn hit och bjudit ut rivor, men de har ej fått sålt. Behovet var tillfredsställt här. De gamle rivmakarna sålde knappast utanför gemsocknen. Men det gick likväl åt mycket rivor, ty i var gård skulle man ha en ny räfsa varje år. Det var mest gamla gubbar som ej orkade hålla på med annat arbete som gjorde rivor.

Av O:s rivor fanns på verkstadsloftet ett tiotal, som gjorts under vintern. Skaftet är av fur (köpes vid sågen) tröjen av ask, bågar av rönn, tänder av ask. Rönnen tas i maj juni och skalas och böjes till samt får torka. Sälg kan även användas, men är ej så starkt. Skaftet hyvlas med vanlig putshyvel varvid det ligger löst på hyvelbänken. Det hålles med ena handen och man hyvlar med andra. När man håller på att göra rivor göres ett dussin i taget. Tänderna klyves med yxa och ~~borras~~ drives därefter genom ett hål i en jorubit (en slags tuta). Järnet hade fyra hål, två större av lika storlek och två mindre av lika storlek. De rivmakare som gjorde i lite större omfattning hade sådana järn att driva tänderna genom. Järnet lades på ett stadigt underlag. Hålen i tröjen borras för hand, men på senare tid fastsattes därvid tröjen i en ställning så att alla hål får samma lutning. Räfsorna målas blå. De skall ej vara lika andras. Jag hade dem alltid blå. De som var vana kunde nog skilja olika rivmakares rivor åt ändå. I smådetaljer varierade de. Något tillverkarmärke har aldrig använts av O.

Rivor med kant på (av den typ som finns i Bunge museum) har O. aldrig sett. Han menar att en riktig rivmakare ej hade uppstickande ~~knorr~~ pinnar. Det var mest om någon bonde gjorde rivor själv som de såg sådana ut. O:s pinnhål är ej koniska. Pinnarna slås i underifrån och överskjutande delar sågas av eller tages av ~~en~~ med en skarp tång. Såväl bågarna som skaftet kilas fast. Kilen slås i på tvären för att ej spräcka tröjen. Man gör snittet i bågändarna först sedan de är satta i tröjen. - Till fagning kunde användas något grövre räfsor av samma slags som hörrivorna, - Beträffande konstruktion se det inköpta exemplaret (5:-). I verkstaden tillverkades stänkor, nötknäppare (av gammal gotlandsmodell med

M. 15706:3.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

skruv som gick genom en liten behållare (liknande en miniatyrsilltunna) samt smörkhivar av en till S:t Karins gillesbod i Visby. I verkstaden fanns även en av O. konstruerad svarv, som dock ej brukades för rivmakeriet.

Beträffande förfrågan om gapstockar uppgav O. att han ej sett några gapstock förrän de fick en till museet i hembygdsgården i Botarve. Det var visst kyrkoherden Österberg som lät sätta dit den. Gapstocken besågs i hembygdsgården. Den var försedd med läderremmar, Här fanns även en springgås.

O:s verkstad fotograferades, Gården belägen i en förnämlig radby av ålderdomlig karaktär.

Neg. VI: S: 71: 1

Neg. VI: S: 71: 2